

Tilburg University

EIOPA omarmt Nederlandse fiscale erkenning van buitenlandse pensioenregelingen

Starink, B.; Janse, M.C.D.

Published in:

PM: Pensioen magazine

Publication date:

2014

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Starink, B., & Janse, M. C. D. (2014). EIOPA omarmt Nederlandse fiscale erkenning van buitenlandse pensioenregelingen. *PM: Pensioen magazine*, 2014(6/7), 25-29.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

EIOPA omarmt Nederlandse fiscale erkenning van buitenlandse pensioenregelingen

In februari 2014 heeft de Europese pensioen- en verzekeringstoezichthouder EIOPA een voorlopig rapport gepubliceerd over de mogelijkheden om een EU-markt voor individuele pensioenproducten te creëren.¹ Het rapport biedt onder meer inzicht in de alternatieven om de totstandkoming van een gemeenschappelijke markt op EU-niveau te realiseren. Tegelijkertijd sluit EIOPA haar ogen niet voor een aantal obstakels dat uitvoerders van individuele pensioenproducten er ook nu al van weerhoudt om grensoverschrijdend actief te zijn. Een van de belangrijkste en waarschijnlijk moeilijkst te nemen hindernissen is de fiscaliteit. In haar rapport doet EIOPA hiervoor een aantal interessante suggesties.

Het EIOPA-rapport van februari 2014 volgt op een consultatieronde waarin 33 stakeholders in Europa een reactie gaven op het EIOPA consultatiedocument uit mei 2013.² In het decembernummer van Pensioen Magazine heeft Frank Janse dit consultatiedocument besproken en aan de hand van de openbare reacties al een eerste inkijk gegeven in de uitkomsten van de consultatie.³

In haar rapport van februari 2014 heeft EIOPA naast de rode draad van de stakeholdersvisies tevens haar eigen zienswijze en een aantal conclusies en aanbevelingen opgenomen. Tijdens een congres op 15 april 2014 in Bratislava, waar het EIOPA-rapport centraal stond, is hier verder over gesproken door onder meer

pensioenaanbieders, nationale toezichthouders en academici. Naar verwachting volgt op het EIOPA-rapport een definitief adviesverzoek van de Europese Commissie, waarin EIOPA wordt gevraagd een aantal specifieke aspecten nader uit te werken.

■ HET EIOPA-RAPPORT IN VOGELVLUCHT

Een belangrijke beweegreden voor de Europese Commissie om een interne EU-markt voor individuele pensioenproducten te realiseren, is het verminderen van obstakels voor grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit. Momenteel is ruim 3% van de EU-beroepsbevolking grensoverschrijdend werkzaam en de verwachting is dat dit percentage verder zal stijgen. Daarnaast winnen individuele pensioenproducten sterk aan belang, onder meer door versoberingen in staatspensioenen en werkgeverspensioenen, waardoor toenemen-

Bastiaan Starink en Frank Janse

Mr. B. Starink en drs. M.C.D. Janse zijn beiden werkzaam bij Pensions, Actuarial & Insurance Services van PwC. Eerstgenoemde is daarnaast werkzaam bij het CompetenceCentre for Pension Research van Tilburg University

Momenteel is ruim 3% van de EU-beroepsbevolking grensoverschrijdend werkzaam en de verwachting is dat dit percentage verder zal stijgen

- 1 EIOPA, 'Towards an EU-single market for personal pensions, An EIOPA Preliminary Report to COM', 19 februari 2014.
- 2 EIOPA, 'Discussion paper on a possible EU-single market for personal pension products', 16 mei 2013.
- 3 M.C.D. Janse, 'Een EU-markt voor individuele pensioenproducten: lange, wellicht zelfs doodlopende weg?', Pensioen Magazine, 2013, nr. 12, p. 10-13.

de behoefte ontstaat aan individuele aanvullende pensioenvoorzieningen. De verwachting is daarom dat het aantal grensoverschrijdende werknemers met een individueel pensioenproduct zal toenemen.

Voordelen interne markt

Uit de consultatie blijkt dat een interne markt voor individuele pensioenproducten voor diverse partijen voordelen kan opleveren. Zo krijgen pensioenaanbieders betere mogelijkheden om schaalvoordelen te behalen en hun productaanbod uit te breiden en kunnen consumenten profiteren van toenemende concurrentie, hetgeen naar verwachting leidt tot meer transparantie, lagere kosten, ruimere keuzes en meer innovatie ten aanzien van pensioenproducten. Daarnaast wordt de Europese economie gestimuleerd, enerzijds door het faciliteren van grensoverschrijdende arbeid en daarmee het versterken van de interne arbeidsmarkt en anderzijds doordat individuele pensioenproducten een katalysator kunnen zijn voor langetermijninvesteringen.

Scepsis stakeholders

Ondanks deze voordelen bestaat er onder de stakeholders ook de nodige scepsis ten aanzien van het initiatief om een interne markt voor individuele pensioenproducten te realiseren. Een groot deel wijst erop dat de doelgroep (nog) te klein is, de kosten mogelijk niet opwegen tegen de baten, pensioenproducten sterk nationaal georiënteerd zijn en er al Europese prudentiële regelgeving bestaat voor verzekeraars (Solvency II), vermogensbeheerders (UCITS, MiFid, AIFMD) en banken (CRD) die grensoverschrijdende dienstverlening mogelijk maakt. Ondanks deze terughoudendheid van de stakeholders wil EIOPA zich vol inzetten voor het realiseren en promoten van een interne markt voor individuele pensioenproducten.

Voorkeur voor tweede regime

Op verzoek van de Europese Commissie heeft EIOPA een tweetal methodes geanalyseerd om een interne

Onder de stakeholders bestaat toch ook de nodige scepsis ten aanzien van een interne markt voor individuele pensioenproducten

markt voor individuele pensioenproducten tot stand te brengen. De eerste is het voorschrijven van gemeenschappelijke EU-regels via een richtlijn en de tweede betreft de introductie van een tweede regime door middel van een verordening. Beide methoden heeft Frank Janse in zijn eerdere artikel uitgebreid toegelicht.

EIOPA concludeert dat het creëren van een interne

markt voor individuele pensioenproducten via een richtlijn niet goed mogelijk is. Een tweede regime met een hoge mate van productstandaardisatie verdient de voorkeur. Gedacht wordt aan producten met een sterk DC-karakter, waarbij individuen – op basis van een contract dat ze afsluiten met een uitvoerder – een individueel account bij de uitvoerder hebben waarop bijdragen worden gestort die als oudedagsvoorziening worden geoormerkt. Het introduceren van een richtlijn met gemeenschappelijke consumentenbeschermingsregels voor individuele pensioenproducten zou vervolgens verder kunnen bijdragen aan de totstandkoming van een interne markt.

Drie grote uitdagingen

EIOPA constateert in haar rapport dat er weliswaar bestaande EU-richtlijnen zijn die grensoverschrijdende dienstverlening mogelijk maken, maar tevens dat specifieke aspecten ten aanzien van individuele pensioenproducten niet EU-gereguleerd zijn. Dit leidt tot verschillen in de wettelijke vereisten die lidstaten aan individuele pensioenproducten en pensioenuitvoerders stellen en daarmee tot een grote variëteit aan individuele pensioenproducten binnen de EU. EIOPA adresseert in dit kader drie grote uitdagingen. Op de eerste plaats de fiscaliteit, ten tweede het sociale recht en als derde het (verzekerings)contractenrecht.

Ten aanzien van het sociale recht merkt EIOPA op dat individuele pensioenproducten in veel gevallen sterk verweven zijn met het nationale sociale recht, bijvoorbeeld doordat het sociale recht bepaalt wat moet worden verstaan onder een pensioenproduct en/of door koppeling met de pensioenleeftijd voor het staatspensioen. Ter illustratie: maar liefst 70% van de bestaande individuele pensioenproducten is gerelateerd aan eerstelijnerpensioenen.

Voor het (verzekerings)contractenrecht geldt dat de verkoop van verzekeringsproducten is onderworpen aan het nationale contractenrechtstelsel van de plaats waar de verzekeringnemer is gevestigd. Uit onderzoek van een door de Europese Commissie ingestelde deskundigengroep, waarvan de resultaten in februari 2014 zijn gepubliceerd, blijkt dat verschillen tussen nationale contractenrechtstelsels het grensoverschrijdende aanbod en gebruik van verzekeringsproducten belemmert. Door verschillen in nationale contractenrechtstelsels – landen hanteren bijvoorbeeld hun eigen definitie van verzekerd risico – is het voor aanbieders niet eenvoudig en op zijn minst erg kostbaar om eenzelfde verzekeringscontract in meerdere landen aan te bieden. De Europese Commissie gaat gevolg geven aan deze uitkomsten door consumenten, ondernemingen en de verzekeringssector over mogelijke oplossingen te raadplegen.

■ BESTAANDE FISCALE HINDERNISSEN

Tot op heden kent de EU geen specifieke regelgeving ten aanzien van belastingheffing over pensioenen. Dat is ook niet zo vreemd, omdat landen fiscale soevereiniteit genieten voor de directe belastingen. Dit wil zeggen dat landen het recht hebben om hun eigen fiscale wet- en regelgeving voor hun grondgebied vast

te stellen. De fiscale soevereiniteit betekent onder meer dat de landen allemaal hun eigen fiscale voorwaarden kunnen stellen aan pensioenproducten, zij het dat die nog wel worden beperkt door de fundamentele vrijheden van het EU-verdrag. Pensioenproducten uit een ander land die niet voldoen aan de eigen fiscale voorwaarden, hoeven daarom niet fiscaal te worden geaccepteerd.

De belastingheffing over pensioenen wordt dus in beginsel bepaald door nationale fiscale wetten. Wel kan een land met een ander land afspreken hoe de belastingheffing van beide landen op elkaar wordt afgestemd, om zo dubbele belastingheffing en dubbele belastingvrijstelling te voorkomen. Dit geschiedt via bilaterale belastingverdragen. Afspraken ten aanzien van de fiscale behandeling van pensioenen op EU-niveau lijkt een onbegaanbare weg, althans in de meest verregaande vorm van harmonisatie van de nationale fiscale pensioenwetgevingen. Hiervoor is immers unanieme instemming van alle lidstaten vereist. De ervaring leert dat lidstaten hun fiscale soevereiniteit niet zonder slag of stoot zullen opgeven.

EIOPA constateert terecht dat er twee belangrijke hordes zijn te nemen ten aanzien van de fiscaliteit. Ten eerste fiscale belemmeringen voor grensoverschrij-

EIOPA is van mening dat de fiscale problematiek te ingewikkeld is voor een pasklare oplossing

dende waardeoverdracht en ten tweede verschillen in systemen en voorwaarden ten aanzien van belastingheffing over pensioenen. Zie voor een toelichting op deze fiscale belemmeringen wederom het eerdere artikel van Frank Janse.

Waardeoverdracht blijft fiscaal gezien heet hangijzer

Ten aanzien van grensoverschrijdende waardeoverdracht merkt EIOPA op dat dit voor zuivere DC-regelingen (zonder enige vorm van garanties) technisch gezien nu al mogelijk is en dat ze verwacht dat een verordening regels voorschrijft voor waardeoverdrachten tussen aanbieders van individuele pensioenproducten op grond van een eventueel te introduceren tweede regime. Daarmee zijn de technische issues voor grensoverschrijdende waardeoverdracht van individuele pensioenen opgelost, maar is de fiscale horde nog niet genomen. Hierover merkt EIOPA op dat ze – net als de meeste stakeholders uit de consultatieronde – van mening is dat de fiscale problematiek te ingewikkeld is voor een pasklare oplossing.

Verschillen in nationale fiscale stelsels tegemoet treden

Alhoewel nader onderzoek naar de fiscale belemmeringen voor een interne markt voor individuele pensioenproducten niet binnen de reikwijdte van het on-

derzoek valt en EIOPA naar eigen zeggen over onvoldoende fiscale expertise beschikt, onderkent ze wel het belang van de fiscaliteit in het streven naar een interne markt. Het is dan ook prijzenswaardig dat ze op dit vlak niet volledig achterover leunt, maar een aantal suggesties doet om de verschillen in nationale fiscale stelsels tegemoet te treden. Hieronder gaan wij nader in op de suggesties in het EIOPA-rapport.

■ MOGELIJKE OPLOSSINGSRICHTINGEN

De suggesties van EIOPA volgen uit eerder in de vakliteratuur geopperde ideeën, uiteenlopend van acties op het niveau van de individuele lidstaten tot multilidstaatoplossingen en EU-brede initiatieven.⁴

'Aanwijzing' buitenlandse individuele pensioenregeling

De eerste suggestie betreft het door lidstaten verlenen van een tijdelijke fiscale faciliteit aan inkomende grensoverschrijdende werknemers voor bijdragen aan hun buitenlandse pensioenregeling, ook als de buitenlandse regeling ruimere opbouw mogelijkheden kent dan is toegestaan onder de belastingwetgeving van de gast-lidstaat. EIOPA wijst erop dat Nederland dit systeem nu al kent. Ze doelt hiermee op de mogelijkheid die Nederland bij beleidsbesluit heeft gecreëerd om buitenlandse pensioenregelingen die werknemers gedurende hun tijdelijke tewerkstelling in Nederland voortzetten, fiscaal te erkennen voor een periode van maximaal vijf jaar.⁵ Hiervoor moet aan een aantal in het beleidsbesluit gestelde voorwaarden worden voldaan en de Belastingdienst moet op verzoek een goedkeuring verlenen voor de fiscale erkenning van de buitenlandse pensioenregeling. Dit wordt ook wel 'aanwijzing van een buitenlandse pensioenregeling' genoemd.

Wij plaatsen twee kanttekeningen bij deze eerste suggestie. Allereerst ziet de Nederlandse aanwijsmogelijkheid op grond van het beleidsbesluit uitsluitend op aanvullende pensioenregelingen, dat wil zeggen pensioenen die zijn overeengekomen tussen werkgever en werknemer en die geen socialezekerheidsregeling betreffen. Vrij vertaald: tweedepijlerpensioenen. Net als EIOPA ziet Nederland individuele pensioenproducten vooralsnog echter als derdepijlerpensioenen. Voor buitenlandse derdepijlerpensioenen kent ook Nederland geen begunstigend beleid voor fiscale erkenning. Daar staat tegenover dat de grens tussen de tweede en de derde pijler aan het vervagen is, ook bij EIOPA. In par. 43 van haar rapport geeft ze namelijk aan dat het individuele pensioenproduct zoals ze het wil introduceren, weliswaar een derdepijlerproduct is, maar dat werkgevers namens of ten gunste van de werknemer storting in het individuele pensioenproduct kunnen doen. Daarmee lijkt het

4 Zie onder meer H. van Meerten en B. Starink, 'Cross-border Obstacles and Solutions for Pan-European Pensions', EC Tax Review 2011-1, p. 30-40.

5 Besluit van 31 januari 2008, CPP2007/98M, Stcrt nr. 27.

op een individueel tweedepijlerproduct, zoals de vroegere C-polis. Overigens is de scheiding tussen tweede en derde pijler betrekkelijk kunstmatig. Wat in land A wordt gezien als een eerstepijlerproduct, is in land B een tweedepijlerproduct en in land C een derdepijlerproduct. Gabriel Bernardino, voorzitter van EIOPA, stelde dan ook tijdens eerdergenoemd EIOPA-congres van 15 april 2014 in Bratislava terecht dat de discussie over de pijlers irrelevant is. Veel belangrijker is de discussie over omslaggefinancierde versus kapitaalgedekte pensioenen. Binnen Europa moeten we streven naar meer kapitaalgedekt pensioen. Of dat nu in de eerste, tweede of derde pijler geschiedt, is bijzaak. Onze hoop is dan ook dat het Nederlandse systeem waarbij een tijdelijke fiscale faciliteit aan inkomende grensoverschrijdende werknemers voor bijdragen aan hun buitenlandse pensioenregeling wordt verleend, uiteindelijk in alle lidstaten gaat gelden, ongeacht of er sprake is van een tweede- of derdepijlerproduct. Nederland kan daarbij een gidsland zijn en de ware Europese vrijheids-gedachte prediken.

Een tweede kanttekening is dat de aanwijsmogelijkheid een eenzijdige en vrijwillige inbreuk door Nederland op de eigen fiscale soevereiniteit inhoudt. Het valt op korte termijn niet te verwachten dat alle 28 lidstaten bereid zijn tot een soortgelijke eenzijdige inbreuk. Wel zien we in de praktijk dat landen steeds vaker op bilateraal niveau – in belastingverdragen – afspraken maken over het onder voorwaarden fiscaal erkennen van elkaars pensioenregelingen.⁶ Ook in die gevallen moet er echter veelal sprake zijn van een arbeidsgerelateerd pensioen. Bovendien zal het nog vele jaren duren voordat de meeste belastingverdragen een dergelijke bepaling bevatten; pas bij (her)onderhandeling over een belastingverdrag komt dit eventueel ter sprake. Het weerhoudt EIOPA er echter gelukkig niet van het systeem te propageren.

Nederland kan met de fiscale erkenning van buitenlandse regelingen een gidsland zijn

Multi-lidstaat individuele pensioenregeling

Een tweede idee van EIOPA is het concept van een multi-lidstaat individuele pensioenregeling. Dit is een individuele pensioenregeling die voldoet aan de fiscale wet- en regelgeving van meerdere lidstaten. In de literatuur is dit idee eerder geopperd voor tweedepijlerpensioenen. Zo blijkt een Nederlandse-Belgische pensioenregeling – een pensioenregeling die zowel aan onze eigen fiscale wetgeving als aan die van onze zuiderburen voldoet – een haalbare kaart te zijn.⁷ Een haalbaarheidsstudie van Holland Financial Centre toont aan dat een door een PPI uitgevoerde pensioenregeling die zowel in Nederland als in het Verenigd Koninkrijk fiscaal kwalificeert, eveneens mogelijk is.⁸ En uit onderzoek van PwC blijkt ook een

Frankrijk-VK-pensioenregeling haalbaar te zijn.⁹

Een multi-lidstaat pensioenregeling kan worden vormgegeven als een ‘mantelregeling’ met aanvullende compartimenten per lidstaat. De mantelregeling bevat de hoofdkenmerken van de pensioenregeling op basis van de ‘gemene deler’ in de lokale pensioenwetgevingen van de betrokken lidstaten. Dit kan bijvoorbeeld het karakter van de pensioenregeling, de toetredingsleeftijd, de wachttijd, de pensioenrichtleeftijd, de definitie van pensioengevend salaris en de hoogte van de pensioenbijdragen betreffen. De mantelregeling kan vervolgens worden aangevuld met compartimenten per lidstaat. Een lidstaat-compartiment bevat aanvullende kenmerken van de pensioenregeling die specifiek voortvloeien uit de (fiscale) wetgeving van een lidstaat en alleen effectief zijn op het moment dat een werknemer in de desbetreffende lidstaat woonachtig of werkzaam is. Elementen die in de lidstaat-compartimenten kunnen worden meegenomen, zijn bijvoorbeeld wettelijke rendementsgaranties, de uitkeringswijze (levenslange, tijdelijke en/of eenmalige uitkering) en specifieke verplichtingen voortvloeiend uit het nationale sociale en arbeidsrecht.

Tweede regime individueel basispensioenregeling

Een volgende suggestie van EIOPA houdt in wezen de fiscale acceptatie door elke lidstaat van een tweede regime individuele pensioenregeling in. Het betekent dat elke lidstaat eenzelfde fiscale aftrek toestaat bovenop of in plaats van de nationale fiscale regels voor pensioenpremieaftrek. Een voorbeeld. Stel, elke lidstaat staat € 2500 per jaar aan premieaftrek toe in een tweede regime pensioenregeling. Dit bedrag kan ofwel bovenop de reguliere nationale aftrekmogelijkheden worden toegestaan, dan wel daarop in mindering worden gebracht. Elke lidstaat staat in ieder geval een aftrek van € 2500 per jaar toe, ongeacht of de tweede regime pensioenregeling aan de formele nationale pensioenwetgeving voldoet. Op deze manier kunnen mobiele werknemers hun persoonlijke tweede regime pensioenregeling meenemen naar andere lidstaten en overal in elk geval een minimale fiscale aftrek voor pensioenopbouw krijgen. De budgettaire consequenties zijn naar verwachting zeer beperkt, aangezien het om kleine bedragen en geringe aantallen werknemers gaat. Wel zou een dergelijk initiatief een stap in de goede richting zijn en wederom bijdragen aan de ware Europese vrijheids-gedachte.

Pensioenmodel met compenserende lagen

Ten slotte noemt EIOPA nog de initiatieven van Dietvorst inzake de *compensating layer*.¹⁰ Dit initiatief borduurt voort op de systematiek van de Nederlandse lijfrentepremieaftrek, waarbij de mate van aftrek is gecorreleerd aan de mate van pensioenopbouw in de tweede pijler. Anders gezegd: is er sprake van een pensioentekort, dan is er een mogelijkheid voor lijfrentepremieaftrek. Zouden lidstaten ook dit initiatief overnemen, dan is de houdbaarheid van pensioenen in Europa zoals door de Europese Commissie in het Witboek pensioenen bedoeld, weer een stap dichterbij.

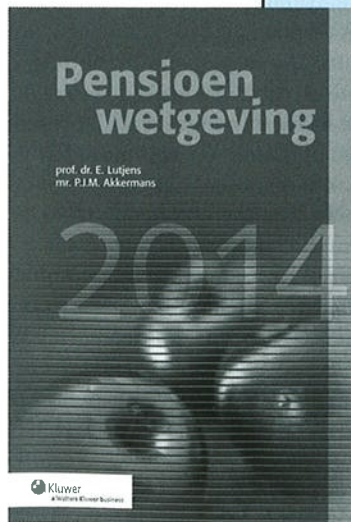
Een multi-lidstaat pensioenregeling kan worden vormgegeven als een 'mantelregeling' met aanvullende compartimenten per lidstaat

■ TEN SLOTTE

De uitdaging voor EIOPA is dat ze een systeem wil voorstellen dat fiscale ondersteuning in alle lidstaten vereist om succesvol te worden, terwijl belastingen niet binnen het aandachtsgebied van EIOPA vallen. Belastingen zijn zeker in het pensioendomein het machtigste instrument.¹¹ Maar gelukkig heeft EIOPA zich door deze taakafbakening niet laten weerhouden om suggesties aan te reiken voor betere pensioenen in Europa. Hopelijk worden andere lidstaten hierdoor aangespoord om de lovenswaardige initiatieven van

Nederland, waarbij de fiscale regels uit andere lidstaten in Nederland worden erkend, na te volgen. Voor we zover zijn, moet er echter nog flink wat water door de Rijn. ●

- 6 Zie onder meer de belastingverdragen van Nederland met België, het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Zweden.
- 7 Frank Janse, 'Een Nederlands-Belgische pensioenregeling: niet langer een fiscale illusie', Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken, 2009 nr. 3, p. 93-99.
- 8 Holland Financial Centre, 'PPI: Feasibility Study of a tax-qualifying pension scheme: Netherlands and the UK', mei 2011.
- 9 Hans van Meerten en Fai Cheung, 'Eén pensioenregeling voor het Verenigd Koninkrijk en Nederland', Pensioen Magazine, maart 2011, nr. 3, p. 12-15.
- 10 Prof. dr. G.J.B. Dietvorst, Proposal for a pension model with a compensating layer, EC tax review 2007/3, p. 142-145.
- 11 Ontleend aan de titel van de presentatie van prof. dr. Gerry Dietvorst tijdens het EIOPA Public Event Personal Pensions, 15 april 2014 te Bratislava: Taxation is the most powerful instrument.

PENSIOENWETGEVING 2014

prof. dr. E. Lutjens, mr. P.J.M. Akkermans

Pensioenwetgeving verzamelt, ordent en ontsluit de wet- en regelgeving betreffende pensioenen naar de stand van 1 januari 2014. Regels betreffende pensioenen zijn verspreid over tal van bronnen. Deze bundel verzamelt deze en biedt hiermee een handreiking aan degenen die met het pensioenrecht in de praktijk of voor studie moeten werken. De kern van Pensioenwetgeving bestaat uit de centrale pensioenwetten, met name de Pensioenwet en de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds. Ook de belangrijkste uitvoeringsbesluiten op basis van deze wetten zijn opgenomen. Maar Pensioenwetgeving gaat verder: civiele wetgeving met voor pensioen belangrijke bepalingen is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek en de Wet op de ondernemingsraden, in het gelijkebehandelingsrecht, in de socialezekerheidswetgeving, in het Europees recht en - uiteraard - het fiscale recht, alsook in een aantal beleidsregels van de toezichthouders AFM en DNB. De stand van weergave is de op 1 januari 2014 geldende wetgeving, maar teksten van wetsvoorstellen zijn tevens meegenomen waar deze voor een goed begrip van de wetgeving van belang worden geacht. Zo is Pensioenwetgeving ook in de loop van het jaar zo actueel mogelijk.

Kluwer, Deventer 2014

Omvang: 1098 pag.'s

Prijs € 104,25 (incl. btw), abt. € 93,85 (incl. btw)

ISBN 9789013121834